Ыһыах - үйэлээх үгэспит

Үөһээ Бүлүүтээҕи О. Д. Фёдорова аатынан киин модельнай библиотека

Михаил Носов «Якуты 17 века. Ысыах»

Өбүгэбит бырааһынньыга - ыһыах

Ыһыах ис суолтата олус дириҥ. Айылҕа тыллан силигилээн турар кэмигэр ыһыаҕы ыһыы – кыыдааннаах кыһыннаах, тостор тымныылаах, хабырыттар кырыалаах тыыннаах кыһыммытын этэҥҥэ туорааан, күөххэ үктэниибит бэлиэтэ.

Ыһыаҕы тэрийэргэ дьон-сэргэ кута-сүрэ тохтуур, чээл күөҕүнэн тэлгэммт дьикти үчүгэй көстүүлээх сынньанар сири талаллар. Өбүгэлэрбит олохтообут бырааһынньыктара билиҥҥэ диэри көлүөнэттэн көлүөнэҕэ бэриллэн, олох сайдар кэрдиистэригэр сөп түбэһиннэрэн, саҥалыы көрүҥнэнэн ыытылла турара биһирэбиллээх.

Фотографии: Болот Бочкарев/YakutiaPhoto.com

Сахалар айылҕаҕа сүгүрүйэр үгэстэрэ

Былыргы сахалар курдук улуу айылҕаҕа ис-истэриттэн тартаран сүгүрүйэр омук аҕыйах буолуо. «Биһигини айылҕа барахсан аһатан-сиэтэн илдьэ иһэр, айылҕа оҕолорунабыт», - диэллэрэ. Саас балыктыыр, оттуур күөллэрин тулатын хотуурунан, кыраабылынан, аһыыр иһити сууйар курдук, ыраастаан баран, кыра кутаа оттоннор: «Эбэбит барахсан, быйыл даҕаны быйаҥҥыттан өлгөмнүк бэрсээр», - дии-дии уокка ас куталлара.

Булчуттар, дьиэлэриттэн тэйиччи үлэҕэ сылдьар дьон, отууга олорон, аһыахтарын иннинэ бастаан уокка ас кутан айылҕаны аһаталлара, махталларын этэн сибигинэйэллэрэ.

Оттон «ыһыах» диэн тугуй? Ыһыах диэн дириҥ ис хоһоонноох саха норуотун олоҕор өрдөөҕүтэ киирбит үгэс буолар. Ыһыах диэн саха норуота сылга биирдэ мустан, үөрэн-көтөн олорон, улуу айылҕаҕа махталларын, баҕа санааларын этэр ытык бырааһынньыктара.

Ыһыах саас, от-мас көҕөрөн эрдэҕинэ, үөһэттэн кимтэн да ыйааҕа суох, син-биир сөптөөх кэмҥэ, кэрэ айылҕа бэйэтэ уһуктарын курдук норуот бэйэтэ ыытар. Ыһыахха эдэрдиин, кырдьаҕастыын, оҕолордуун уруулардыын, син биир айылҕа сааскы кэрэтин симэммитин курдук, мааныттык таҥнан ыһыахтыыр сиргэ түмсэллэрэ. Онно кэлэн, аһатан-иитэн илдьэ иһэр айылҕаларыгар алгыс тылы этэллэрэ, кинини арыылаах кымыһынан аһаталлара, салама киэргэл ыйыыллара. «Быйаҥнаах сайын буолуохтун!» - диэн дууһаларын баҕатын этэллэрэ.

М.А. Алексеев, СССР норуодунай учуутала.

Фотографии: Болот Бочкарев.

Фотографии: Болот Бочкарев/YakutiaPhoto.com

Айымньылар

Уткин К. Д. – Кымыс иһиитигэр туому тутуһуу

При чаепитии, употреблении вина каждый народ соблюдает определенные ритуалы. Теем более много обрядов было при распитии кумыса – “богатырского напитка” у якутов во время ысыахов и других национальных праздников. Задача сейчас состоит в возрождении этих обрядов, как возможно полностью.

Уткин К. Д. – Якутский ысыах: проблемы национального и интернационального

Ысыах - это ритуальный праздник народа саха, связанный с прославлением верхних божеств, в последнее время превращается в праздник встречи лета. При этом ысыах становится праздником всех народов, населяющих территорию республики. Об эволюции ысыаха рассказывает автор в данной книге.

Уткин К. Д. – Педагогические основы народного праздника "Ысыах"

Автор утверждает, что воспитательное значение народного праздника “Ысыах" огромно. В данной работе он рассматривает не только массово-демократическое влияние ысыаха на молодежь, но и пробуждение творческих песенно-прикладных, спортивно-соревновательных начал у подрастающего поколения.

Уткин К. Д. – Ысыах как этнокультурное явление

Ысыах - концентрированное проявление культуры якутского этноса. В нем отражаются не только нравственно-этические нормы народа, но и его песенно-танцевальная, изобразительно-прикладная, физическая культура, его традиции и обычаи. Заинтересованный читатель здесь найдет много интересного для себя.

Горохов С. Н. – Ысыах. Якутский экспонат в коллекции Британского музея

Автор - кандидат исторических наук С. Н. Горохов, рассказывает об уникальных экспонатах Британского музея, посвященных нашему традиционному празднику - ысыаху. Книга адресована этнографам и интересующимся национальной культурой.

Федоров И. Г. – Өбүгэбит олоҕо-дьаһаҕа: ойуулаах тылдьыт = Уклад жизни народа саха: иллюстрированный словарь

Ойуулаах тылдьыт саха норуотун төрүт үгэһин билэргэ көмөлөөх буолуоҕа. Биирдиилээн салааларга сахалар олохторун-дьаһахтарын, айылҕаны, көтөрү-сүүрэри, үүнээйини быһаарар төрүт уус сахалыы тыллар киирдилэр.

Иллюстрированный словарь ознакомит с традициями и обычаями народа саха. В тематические разделы включены исконно якутские слова, характеризующие уклад жизни народа, описывающие природу, животный и растительный мир.

Иванова-Айтыына Г. Н. – Өбүгэ үгэһин утумнаан

Кинигэ ааҕааччыны өбүгэбит олоҕун-дьаһаҕын, үтүө үгэстэрин, сиэрдэрин-туомнарын билиһиннэрэр аналлаах. Оҕону норуот бэйэтин ураты тыыныгар биһиктээн иитиигэ күүс-көмө, тирэх буоларга туһуланар.

Кинигэ оскуола орто сүһүөх кылааһын үөрэнээччилэригэр, төрөппүттэргэ, иитэр-үөрэтэр эйгэ үлэһиттэригэр аналлаах.

Угаров Г. С. – Саха саҥа сыла

Кинигэҕэ Саха Саҥа сыла ыам ыйыттан, айылҕа уһуктар кэмиттэн саҕаланарын туһунан суруйуулар, Саха Саҥа сылын көрсүү сценарийыттан кылгас бэлиэтээһиннэр, алгыс хомуллан киирдилэр.

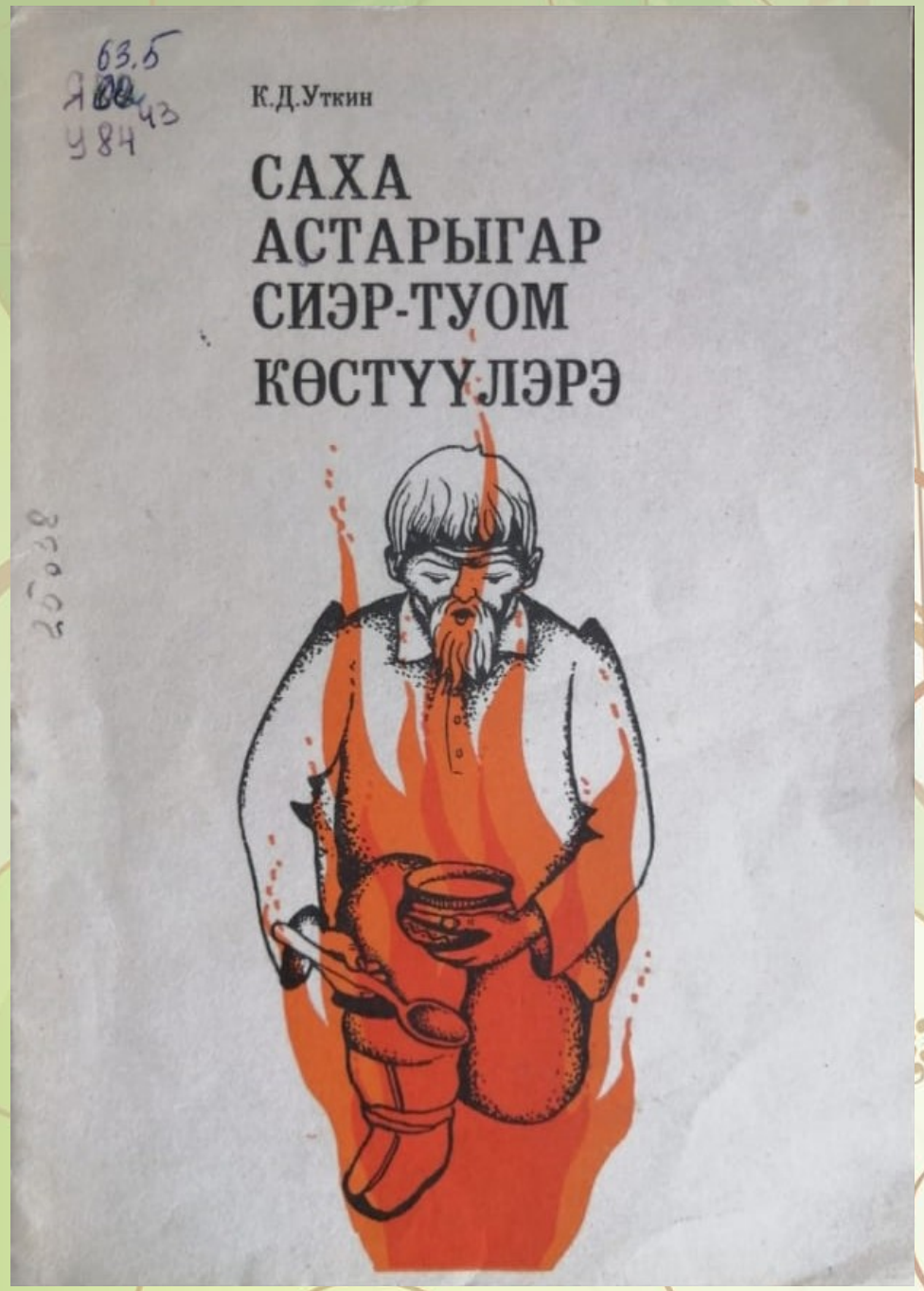

Уткин К. Д. – саха астарыгар сиэр-туом көстүүлэрэ

Пища у всех народов считалась божьим даром, средством существования. Якуты, живя в суровых климатических условиях, занимаясь скотоводством, охотницьим промыслом, более, чем другие народы, зависели от состояния природы и молили верховных божеств ниспослать им урожай в лугах, дичь и зверей в лесу, рыбу в воде. Для чего они совершали целый ряд обрядов.

Васильев В. Е. – Саха төрүт итэҕэлэ былыргы сэһэннэргэ

Бу кинигэҕэ саха төрүт итэҕэлэ ойууннааһыны кытта биир силистээҕэ-мутуктаағы ырытыллар. Манна иччилэргэ уонна айыыларга сүгүрүйүү хаһан үөскээбитэ, былыргы удаҕан уонна ойуун сиэргэ-туомҥа туттар тэрилэ хайдах сайдыбыта сиһилии арыллар. Ааптар ойууннааһын сорох мөккүөрдээх боппуруостарын таарыйын, бэйэтин санаатын аһаҕастык үллэстэр. Кинигэ былыргыны сэргиир бары аҕааччыларга ананар.

Федоров А. С. – Өбүгэ сиэрэ-туома

Ааптар билиҥҥи сайдыылаах кэмҥэ саха киһитэ үгэһи сөпкө тутуһарыгар анаан өбүгэлэрбит айылҕаны кытта ыкса сибээстээхтик сиэри-туому хайдах толороллорун туһунан бар дьонугар тиэрдэр. Ону таһынан кинигэ үһүс чааһыгар архыып матырыйаалларыттан хомуллубут үһүйээннэртэн сиэр-туом сценарийдара киирдилэр. Сыһыарыы быһыытынан дискэҕэ сиэри-туому толоруу: алгыстар, ыһыах, Дьөһөгөйгө сүгүрүйүү, о.д.а. матырыйааллар үһуллубуттара, Иван Алексеев «Хатан Эрбийэ бухатыыр» олоҥхотун ааптар толорбута таҥыллан электроннай кинигэ оҥоһулунна.

Олоҥхо ыһыаҕа

2008 с. балаҕан ыйын 17 күнүгэр Уус Алдан улууһун Бэйдиҥэ бөһ. ыытыллыбыт “Олоҥхо ыһыаҕын сиэрэ-туома. Олоҥхо оонньуулара” республикатаағы научнай-практическай семинар матырыйааллара.

Хороводные песни якутов: теория и практика

В сборнике представлены статьи по изучению бытующего на современном этапе жанра якутского фольклора - хороводных песен. Сборник рассчитан на фольклористов, филологов, культурологов, этнохореографов, студентов и всех тех, кто интересуется фольклором, культурой народов саха.

Романова Е. Н. – Ыһыах – дьол, уйгу түһүлгэтэ

Ыһыах Үөһээ Үрдүк Айыылартан алгыс ылар, кутк-сүрү бөҕөргөтөр, арчылыыр, сырдык санааны иҥэрэр, дьолу-соргуну, уйгуну-быйаҥы тардар, бар дьону сомоҕолуур ытык тэрээһин ыһыытынан биллэр. Бу таһаарыы өбүгэ саҕаттан ыһыах сиэригэр-туомугар олоҕурбут үгэстэр тутуһуллалларыгар көмөлөһүө.

Ысыах праздник жизни, связывающий народ саха с традиционной культурой своих предков. Благословление небесных божеств Айыы, очищение, укрепление духа и вера в светлое будущее – важнейшие его составляющие. Издание поможет сохранить многовековые традиции, передаваемые народом саха от поколения к поколению.

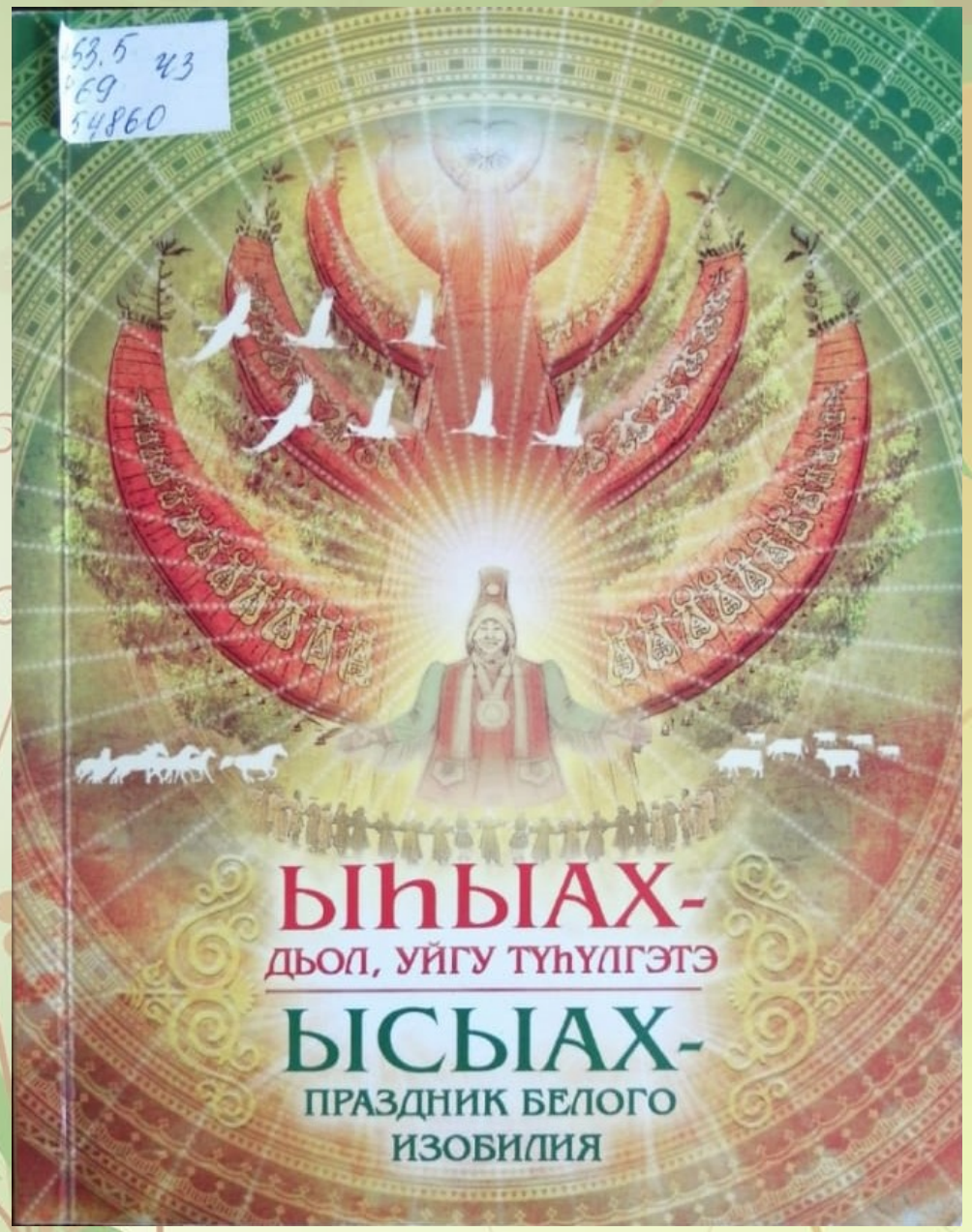

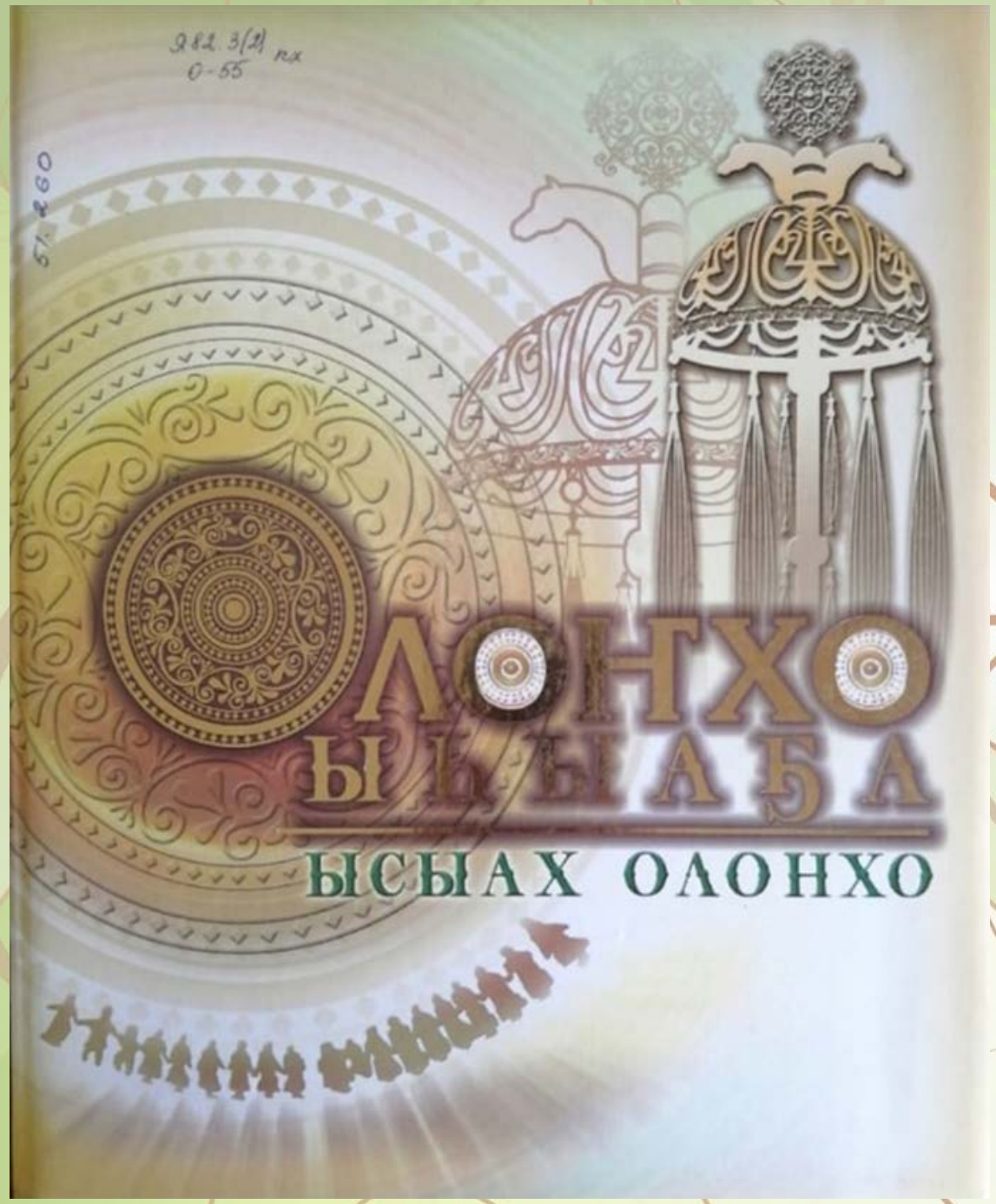

Олоҥхо ыһыаҕа = Ысыах олонхо

Подарочное издание – книга-альбом охватывает торжества, прошедшие в Верхоянском, Вилюйском, Алданском, Намском улусах и районах, и помимо фотоиллюстраций и фоторепортажей, ярко и выразительно представляющих красоту и великолепие народного праздника, содержит все постановления о проведении, программы ысыахов, карту-схему мест проведения, список всех победителей.

Союз журналистов
ЫҺЫАХ-НОРУОТ
БЫРААҺЫННЬЫГА

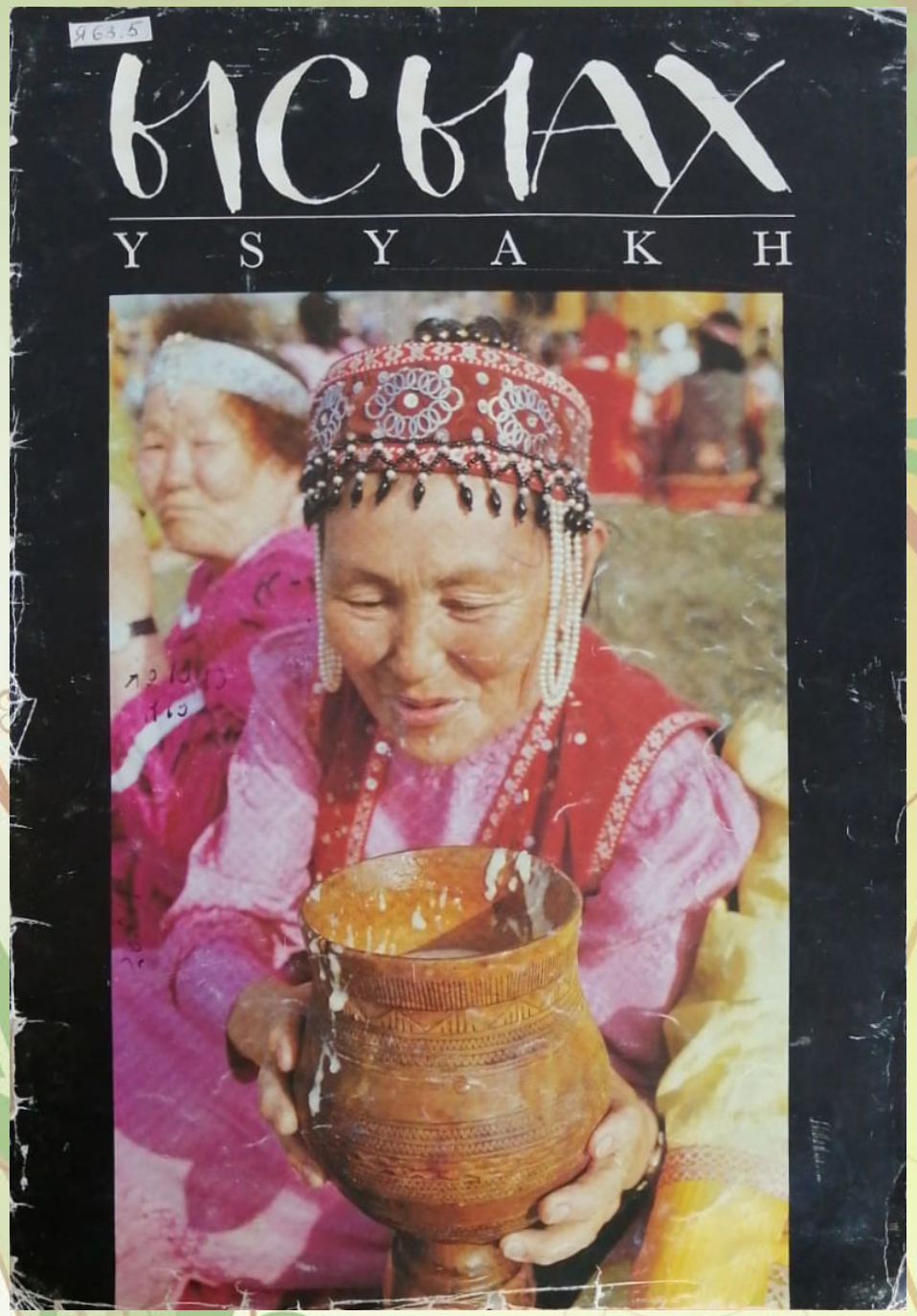
ҮСҮАХ
Y S Y A K H

Фотографии: Болот Бочкарев/YakutiaPhoto.com